

б. Стахів М. Український комунікативний етикет: Навч.-метод. посіб. – К.:Знання, 2008. – 245 с.

Шевчук Світлана,
завідувач кафедри культури української мови
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, професор

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА МОВНОЇ ОСВІТИ: НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ ТА НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ

Розбудова незалежної Української держави спонукає до преосмислення фундаментальних складових національної системи освіти: навчально-виховних та науково-методичних засад. Оновлення сутності навчання є визначальним у реформуванні освіти в Україні й передбачає приведення його у відповідність до сучасних потреб суспільства. Виникає об'єктивна потреба створення і впровадження в систему професійної освіти нової моделі фахової комунікації, тобто мовної освіти. Вибудовуючи модель лінгвістичної освіти, маємо враховувати мовну ситуацію в Україні і мовну політику. Цинічне обрусительство, яке кодувалося в більшовицьку добу під українсько-російським білінгвізмом, зумовило виховання не двомовної особистості, не рівноправне функціонування двох близькоспоріднених мов, а потворну суржикізацію. За цих умов українська мова втратила свої неповторні риси, а російська перетворилася в такий конгломерат, що справжньому росіянинові, що потрапляє в Україну, за словами Бориса Олійника, треба пропонувати синхронний переклад «из русско-малорусского на русский». Як не дивно, коріння зросійщення криється в освіті. Адже у другій половині 30-х років Україна змушена була зійти зі шляху освітньої багатомовності і перейти на

шлях російсько-української двомовності, що виховала «суржикізовану особистість», у мовленні якої штучно об'єднуються елементи української і російської мов без дотримання літературних норм (*співпадати, співставляти, приймати участь, ужасна біль тощо*). Отже, суржик – це «елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно, без додержання норм літературної мови; нечиста мова» [1, 854], лінгвомутація, але він є реалією нашого мовного буття.

Ми маємо зреалізувати найоптимальнішу модель в навчанні мови, якою вже давно послуговується цивілізований світ: оволодівати мовою на комунікативних засадах. Вищі навчальні заклади покликані готувати (крім філологів) не теоретиків-мовознавців, а всебічно розвинену, національно-свідому особистість, яка відповідно до потреб фаху вмітиме користуватися мовою. Що, випускникові потрібні передусім дефініції граматичних категорій, вісімдесят правил правопису часток з різними частинами мови, а тим паче – десятки винятків з них? Чи може тонкощі пунктуації? Ні, ні, і ще раз ні! Йому доконечно потрібно буде брати участь у діалогах і полілогах, у перемовинах, виступати на зборах, нарадах, семінарах, мітингах, вести телефонну розмову, а понад усе – брати участь у розмаїтих етикетних мовленнєвих ситуаціях. Комунікативність має бути зорієнтована передовсім на рідну мову. Наразі велика потреба в комунікативно розкріпаченій особистості: такі люди мають бути у Верховній Раді, у Кабінеті Міністрів, адміністрації Президента, вони повинні обіймати керівні посади, працювати у сфері обслуговування. Комунікативний підхід до вивчення української мови допоможе вирішити важливі державні проблеми: установити в Україні належний мовний контакт зі світом, органічно влитися їй у європейський простір, створити у країні культ державної мови, яка є головним чинником державотворення, найприкметнішою ознакою нації.

Сьогодні найоптимальнішою видається модель, за якою в освітньо-лінгвістичному просторі українській мові відводиться найпочесніше й найпрестижніше місце (звичайно, поряд з рідною мовою мають викладатися інші мови).

Рідна мова відчиняє двері у простір інших наук, тобто є засобом пізнання усіх загальноосвітніх дисциплін.

Тільки тоді ми утвердимо державну мову, коли студенти усвідомлять потребу знання цієї мови як першочерговий обов'язок громадянина суверенної держави.

Без сумніву, викладання української мови не може бути однаковим для студентів усіх без винятку спеціальностей. Проте можна говорити про удосконалення загальнодержавних орієнтирів і засад викладання рідної мови у вищій школі, забезпечення належних умов для оволодіння мови на найвищому рівні. Поки що відведений обсяг аудиторних занять з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», що в переважній більшості неспеціальних вищих навчальних закладів є єдиним курсом з вивчення рідної мови, зміст відповідних програм і підручників, рівень володіння українською мовою викладачів інших дисциплін не дозволяє забезпечити підготовку фахівців, які б правильно послуговалися мовними засобами вираження думок залежно від мети і змісту висловлювання: семантично точно і стилістично доречно вибирали слово.

Отже, ми маємо значно розширити зміст цієї навчальної дисципліни і залежно від профілю навчального закладу спрямувати цей курс на прищеплення майбутнім спеціалістам навичок професійного спілкування, тобто оволодіння навичками оптимальної мовної поведінки.

Для досягнення вагомих результатів мовна підготовка майбутніх фахівців у вищій школі повинна здійснюватися упродовж усіх років навчання і завершуватися державним екзаменом з української мови.

На першому курсі доцільно ввести предмет «Основи комунікації» (комунікативно-діяльнісний принцип забезпечить володіння мовою у процесі спілкування). Вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» доцільно розпочинати на 2-3 курсі: студенти вже набудуть фахових знань, оволодіють відповідною термінологією, і перед ними не постануть труднощі, пов'язані з уживанням цієї термінології. Цей курс не

передбачатиме сліпого запам'ятовування певного набору термінів, хоча з'ясування правильних українських еквівалентів вкрай потрібне. Звичайно ж, урахування майбутнього фаху під час вивчення української мови не повинно обмежуватися з'ясуванням лише термінологічних проблем, структура курсу має відповідати потребам певної спеціальності. Зазвичай досягають мети ті викладачі, які вміють відтворити в умовах занять фрагменти професійної діяльності, змоделювати навчання, наближене до умов комунікативної діяльності у різних сферах суспільного життя.

Крім цього, варто подавати лексико-граматичний матеріал у комунікативному аспекті. Комунікативні завдання повинні мати проблемний характер, що сприяє розвитку розумових здібностей студентів, репродуктивного їх мислення.

Україномовна підготовка у вищій школі має містити і «Культуру наукового мовлення», що покликана підготувати студента-випускника до написання й захисту дипломної роботи, отже, зорієнтована на поглиблення знань про науковий стиль мовлення, осягнення умінь і навичок самостійно формулювати думку українською мовою, аргументувати наукові положення, створювати чітко структурований, логічний науковий текст, редагувати його.

Ця дисципліна повинна містити також потрібні відомості з риторики, якщо студенти не слухають окремого курсу такого спрямування. Хоча у навчальні палани багатьох спеціальностей уведено дисципліни: «Основи науково-дослідної роботи», «Методологія наукових досліджень», які мають підготувати студента до самостійного наукового дослідження, вони не зорієнтовані на вироблення мовних навичок, їх викладають не лінгвісти, а фахівці з інших галузей знань, які, на жаль, часто й самі не володіють українською мовою досконало.

Спеціальна лінгвістична підготовка потрібна також студентам, які отримують кваліфікацію «Магістр». Можна ввести спецкурс (на вибір) «Лінгводидактичні основи роботи у ВНЗ», що підготує випускників до виголошення українською мовою лекцій зі спеціальних дисциплін, подасть

відомості про навчально-науковий та власне науковий різновид стилю. Крім того, цей спецкурс підготує студентів до написання наукових публікацій, доповідей, редагування текстів наукового стилю.

Слід окремо наголосити на потребі лінгвістичної підготовки усього викладацького складу вищих навчальних закладів. Викладання української мови треба обов'язково впровадити на курсах підвищення кваліфікації викладачів ВНЗ, позаяк рівень володіння мовою безпосередньо пов'язаний з якістю викладання. З огляду на активне впровадження системи менеджменту якості керівництво вищих навчальних закладів повинне створити оптимальні умови для тих викладачів, які бажають удосконалити своє мовлення, адже від цього залежить якість освітньої послуги.

У курсі мови для викладачів варто звернути увагу не тільки на усне мовлення, але й писемне, бо саме викладачі є авторами підручників і посібників, якість яких на сьогодні часто є невисокою не тільки внаслідок легковажного ставлення, поспіху, але й унаслідок слабкої мовної підготовки. У навчальній літературі чіткість теоретичних положень, логічність аргументації і простота викладу надзвичайно важливі, і жоден літературний редактор не зможе виправити усі хиби, яких припустився автор, бо редактор не володіє знаннями зі спеціальності, з якої написано підручник. Отже, лінгвістична підготовка для викладачів повинна бути спрямована на оволодіння нормами вимови, наголошення, слововживання й граматики, усунення мовленнєвих помилок, які є типовими, а також на підготовку викладача до усного спілкування українською мовою та створення фахових текстів науково-навчального та власне наукового характеру. Викладачі інших дисциплін не повинні відчувати мовленнєвого дискомфорту.

Для вищих навчальних закладів, які надають освітні послуги громадянам інших держав, актуальною є проблема мовної підготовки іноземних студентів. Дивним видається те, що на підготовчому відділенні як базову іноземним студентам викладають російську мову, хоча навчання у вищому навчальному закладі офіційно провадять українською. Можна зрозуміти викладання

російської мови з огляду на її активне функціонування у багатьох великих містах, однак, віддаючи перевагу російській під час підготовки іноземного студента, ми водночас підкреслюємо залежність нашої держави від сусідньої, не готуємо студента до українського навчання, і змушуємо викладачів спеціально послуговуватися російською мовою в групах іноземних студентів.

Насамкінець окреслю найсуттєвіші завдання щодо мовної освіти у вищих навчальних закладах:

- Викладання української мови у вищих навчальних закладах потребує суттєвого реформування, перегляду навчальних планів і програм. Лінгвістичну підготовку фахівця потрібно здійснювати протягом тривалого часу в декілька послідовних етапів, кожен з яких матиме чіткі завдання. Варто вивчати дисципліну «Українська мова (за професійним спрямуванням)», зробивши акцент на вивченні ультуро мовних аспектів, які не розглядають в школі, але потрібні у професійній діяльності.

- На четвертому (випускному) курсі, коли студенти виконують дипломну роботу (проектування), варто увести лінгвістичну дисципліну, метою якої стане забезпечення якісної підготовки до самостійного продукування наукового тексту, його редагування та захисту його положень.

- Майбутні магістри повинні отримати спеціальну лінгвістичну підготовку для педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах.

- Через те, що переважна більшість викладачів фахових дисциплін не отримали повноцінної мовної підготовки у ВНЗ або навчалися не українською мовою, доцільним є обов'язкове вивчення спеціального курсу української мови під час підвищення кваліфікації викладацького складу, що дасть змогу підвищити якість освітніх послуг.

- На особливу увагу заслуговує також лінгвістична підготовка іноземних студентів, зміст і якість якої на сьогодні викликають багато питань.

З огляду на все сказане, «мова – містичне ядро нації, тобто щось об'єктивно дане, що живе у підсвідомих глибинах етнографічної маси та що

може видобутися на поверхню свідомости і стати керманичем усіх національних змагань у всіх ділянках життя» [2, 3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 9. – 916 с.
2. Чехович К. Думки О. Потебні про національність / К. Чехович. – Львів, 1931. – С. 3.

Яценко Віталій,

Національний педагогічний університет

Імені М.П. Драгоманова, м.Київ

ТЕРМІНИ ЗІ СФЕРИ РОЗРОБКИ «ІТ» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

При написанні цього тексту я довго думав, про що б розповісти, аби це було цікаво і була змога розкрити перспективи моєї спеціальності зі сторони зацікавленого виконавця. Тому я вирішив написати і докладно розповісти про аспекти розробки комп'ютерних ігор.

Перш за все потрібно визначитися, що хочеться бачити в результаті. Це найперший етап розробки – *ентузіазм і бажання*. Тут головне уміти «творити», тому цей етап ми пропустимо.

Після того, як ми наважилися створити гру, треба прочитати безліч літератури для того, щоб навчитися працювати з різними редакторами («*едіторами*»), ігровими рушіями та іншими програмами.

Ігровий рушій (англ. «*Video Game Engine*») – програмний рушій, центральна програмна частина будь-якої відеогри, яка відповідає за всю її технічну сторону, дозволяє полегшити розробку гри шляхом уніфікації та систематизації її внутрішньої структури. Важливим значенням рушія є можливість створення багатоплатформових ігор. У свою чергу,